

IZVJEŠĆA — REPORTS

ZNANSTVENI SKUPOVI — CONFERENCES

VARŠAVA — THE MUSICAL HERITAGE OF THE JAGIELLONIAN ERA IN CENTRAL AND EASTERN EUROPEAN COUNTRIES, NATIONAL LIBRARY, 25.-29. 8. 2009.

U organizaciji varšavske Nacionalne knjižnice (Biblioteka Narodowa), a uz suradnju Instituta za muzikologiju Sveučilišta u Varšavi te Instituta za umjetnost Poljske akademije znanosti, održan je od 25. do 29. kolovoza međunarodni muzikološki simpozij posvećen glazbenoj baštini iz razdoblja vladavine poljske dinastije Jagelovića na prostorima Srednje i Istočne Europe, nadovezujući se tako tematski na međunarodni simpozij održan u Pragu 2006. s naslovom »Music Culture of the Czech Lands and Central Europe before 1620«. Uzevši dakle vladavinu dinastije Jagelovića kao vremenski okvir koji pokriva razdoblje od 14. do 16. stoljeća te zadano zemljopisno područje (Poljska, Litva, vojvodina Prusija, Češke zemlje i Mađarska), simpozij je okupio pedesetak izlagača iz četrnaest zemalja (brojem svojih predstavnika svakako su predvodile poljska i češka muzikologija), koji su u svojim prilogima nastojali istražiti važnost i ulogu glazbe u eri Jagelovića, iznimnoj po svojoj različitosti u kategorijama narodnosti, jezika i religije.

Simpozij je otvoren koncertom naslovljenim *Musica divina. Glazba iz rukopisa Krasinški*, na kojem je ansambl *Ars Cantus* predstavio glazbu jednog od najvažnijih rukopisa iz ranog 15. stoljeća, u kojemu se, uz djela Johannesa Ciconie, nalaze i skladbe najznačajnijeg poljskog skladatelja toga vremena, Nicolausa de Randoma. Uz ovaj, za sudionike je bio priređen i koncert u crkvi Navještenja Blažene Djevice Marije, u čijem su gotičkome ambijentu (predzadnji dan simpozija) odzvanjali vokalni zvuci skladbi iz *Zlatnog doba glazbe u Poljskoj*. Uz djela poljskih skladatelja iz razdoblja renesanse, Poljski komorni zbor izveo je i misu Luce Marenzia *Missa super Iniquos odio habui*, koja je najvjerojatnije nastala 90-ih godina 16. stoljeća, za vrijeme skladateljeva boravka na dvoru poljskoga kralja Sigismuda III. Bila je to prva moderna izvedba toga djela, čiju je transkripciju priredila Barbara Przybyszewska-Jarmińska.

Rad simpozija bio je organiziran u šesnaest (ponekad i paralelnih) sesija čije naslove, za informaciju čitateljima, donosimo u hrvatskome prijevodu:

26. kolovoza — *Latinska tradicija; Koral; Prusija — 16. stoljeće; Glazba u samostanima; Širenje talijanske kulture*; 27. kolovoza — *Talijani u Poljskoj; Latinske škole u češkim zemljama 15. stoljeća i glazba; Jagelonski eho u kasnijim razdobljima; Veliki rukopisi 15. stoljeća; Ikonografija i istočna tradicija*; 28. kolovoza — *Bohemija — 16. stoljeće; Tri zemlje: Litva, Hrvatska, Lužice; Veliki skladatelji 16. stoljeća; Glazba i diplomacija*; 29. kolovoza — *Gornja Mađarska u kontekstu drugih regija; Raznolikost i unifikacija repertoara oko 1600.*

Kao što se da pročitati iz ovih naslova, znanstveni i organizacijski odbor uključio je i teme kojima su prijedene teritorijske i vremenske granice vladavine dinastije Jagelovića, i to s namjerom da se iz perspektive drugoga i udaljenoga dobije uvid u širi kulturni, ali i vremenski kontekst.

Zbog nemogućnosti da bude prisutan na svim izlaganjima, izvjestitelj će ponuditi osobni izbor njemu zanimljivih priloga: Elżbieta Witkowska-Zaremba (*Obrasci glazbenog obrazovanja u Srednjoj Europi u kasnom 14. i ranom 15. stoljeću*) i Francesco Rocco Rossi (*Od Hollandrinusa do Florentiusa Musicusa /preko Goschalchusa/: recepcija coniunctae u Italiji u 15. stoljeću*) iz sesije *Latinska tradicija*, Eva Veselovská (*Srednjovjekovne notacije izvora slovačke regije na prijelazu iz 15. u 16. stoljeće*) iz sesije *Koral*, Gioia Filocamo (*Glazbeni ukus Ippolita I. d'Estea, nadbiskupa između Mađarske i Italije*) i Grantley McDonald (*Laurentius Corvinus i Časovi Muke u crkvi svete Elizabete, Breslau*) iz sesije *Širenje talijanske kulture*, Jan Ciglbauer (*Cantionale Neumarkt: duhovne latinske pjesme oko 1470. i njihova prošlost u srednjovjekovnim rukopisima*) i Lenka Mráčková (*Repertoar kodeksa Strahov. Napomene uz nastajanje novog kataloga ovog češkog izvora*) iz sesije *Latinske škole u češkim zemljama 15. stoljeća i glazba*, Katelijne Schiltz (*Ruže, alkemija i vrt kanona: antologija Suavissimae et iucundissimae harmoniae /Nuremberg, 1567./*) iz sesije *Bohemija — 16. stoljeće*, Jūratė Trilupaitienė (*Glazbena kultura dinastije Jagelovića u Velikoj vojvodini Litvi: između sakralnog i svjetovnog*) i Thomas Napp (*Kulturalni transfer i specijalnost u ranoj novovjekovnoj Srednjoj Europi*) iz sesije *Tri zemlje: Litva, Hrvatska, Lužice* (u ovoj je sesiji sudjelovao i jedini sudionik simpozija iz Hrvatske, Hrvoje Beban, s referatom *Inter arma (non) silent musae. Renesansna glazbena kultura u Hrvatskoj u vrijeme vladavine dinastije Jagelovića*), Marc Desmet (*Uspostavljanje kronologije misa Jacoba Handla. Dokazi i problemi*) iz sesije *Veliki skladatelji 16. stoljeća*, Paweł Gancarczyk (*Glazba i diplomacija na dvoru teutonskog reda u Prusiji*) i Barbara Przybyszewska-Jarmińska (*Previđena fantazija Francesca Maffona za instrumentalni ansambl — trag diplomatske misije Paweła Działyńskiego u Englesku 1597.*) iz sesije *Glazba i diplomacija*. Nije potrebno naglasiti da su i druga izlaganja dobila potrebnu pažnju publike, koja je pitanjima, a katkada i konstruktivnim kritikama i prijedlozima, pokazivala interes za šarolike teme i pristupe kojih nije manjkalo: od filoloških i ikonografskih studija, preko kontekstualnih analiza, pa sve do socioloških tema koje su se ticale glazbenog pokroviteljstva na dvorovima i u gradovima. U završnoj diskusiji svi

su se prisutni složili da bi ovaj simpozij (zajedno s onim praškim) mogao postati jednim u nizu skupova koji bi bili posvećeni ranoj glazbi u Srednjoj i Istočnoj Europi.

No treba spomenuti i da se cijela manifestacija ne bi bila odvijala glatko a da nije bila poduprta izvrsnom organizacijom domaćina, koji su se svojom okretnošću i gostoljubivošću pobrinuli da sudionicima pronađu ne samo besplatan smještaj, već da im osiguraju i ugodan boravak u svojoj zemlji.

Hrvoje BEBAN
Zagreb

PULA I SOVINJAK — 7. MEĐUNARODNI MUZIKOLOŠKI SKUP »IZ ISTARSKE GLAZBENE RIZNICE«, 31. 5. — 1. 6. 2010.

U 2010. godini čak su tri istarska skladatelja imala svoje obljetnice: Josip Kaplan (Krško, 23. listopada 1910. — Lovran, 25. ožujka 1996.) i Slavko Zlatić (Sovinjak, 1.6.1910. — Pula, 27.10.1993.) 100. obljetnicu rođenja, te Ivan Matetić-Ronjgov (Ronjgi, 10. travnja 1880. — Lovran, 27. lipnja 1960.) 130. obljetnicu rođenja i 50. obljetnicu smrti.

U sklopu 7. međunarodnog muzikološkog skupa »Iz istarske glazbene riznice«, koji se ovom prilikom održao u Puli i Sovinjaku 31. svibnja i 1. lipnja 2010., uz uobičajene teme »iz istarske glazbene riznice«, jedan tematski blok bio je posvećen i Slavku Zlatiću.

Skup je započeo u Puli 31. svibnja otvorenjem izložbe u Spomen-sobi Slavka Zlatića na Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, koju su pripremile Mirna Marić i Marija Petener Lorencin. Neočekivano brojna publika tako je mogla razgledati Zlatićeve rukopise, knjižnu zbirku, zbirku folklornih instrumenata, plakate s izabраниh Zlatićevih koncerata, a sve u prostoru u kojem je sam Zlatić radio i podučavao. Nenametljivo ali informativno projicirana je na zidu sobe bogato ilustrirana *power-point* prezentacija o Zlatiću, koju je pripremio Nikola Lovrinić.

Prvog dana muzikološkog skupa predstavljene su »opće« teme hrvatskih i talijanskih izlagača: Nikola Lovrinić (Pazin) je zaokupio svekoliku pažnju izlaganjem *Iz Državnog arhiva u Pazinu: Zbirka »Arie Nove del 1741«*, odsviravši i nekoliko primjera iz prezentirane zbirke na Zlatićevom klaviru; Alessandro Mastropietro (Catania) iznio je zahtjevnu, ali zanimljivu temu *Splet znakova: specifična semiografija i razrada teksta u rukopisnom izvorniku »malih sonata« Giuseppea Tartinija*; Branislav Ostojić (Kaštelir) predstavio je *Povijest limene glazbe Višnjana*; a Lada Duraković (Pula) izložila opsežno istraživanje *Prvih 15 godina rada pulske Glazbene škole (1949-1964)*. Dvije naslovno zanimljive teme vezane za stvaralaštvo Luigija Dallapiccole (Roberto Illiano /Lucca/: »*Sed libera nos a malo*«: Luigi

Dallapiccola i usvajanje dodekafonije, te Luca Sala /Poitiers/: *Aluzivnost i poetika u djelu Canti di Liberazione Luigija Dallapiccole*), nažalost su izostale, iako se nadamo njihovoj pisanoj varijanti u skorašnjem zborniku.

Prvi radni dan započeo u znaku Slavka Zlatića, završio je i koncertom njemu u čast u velikoj dvorani Sveučilišta. Uz skladbe S. Zlatića u program su uvrštena i djela obljetničara Matetića-Ronjgova i Kaplana, upotpunjena dvjema skladbama Nella Milottija.

Drugi radni dan skupa započeo je putovanjem u unutrašnjost Istre: prvo je organizirano polaganje cvijeća na grob Slavka Zlatića u Bermu, a okupljeni su imali mogućnost razgledati prekrasnu crkvicu Sv. Marije od Škriljinah i freske Vincenta od Kastva. Sudionicima se pridružila i gospođa Marija Zlatić, skladateljeva udovica, koja je sa suputnicima podijelila dio svog dragocjenog iskustva iz života sa suprugom Slavkom Zlatićem.

Put je dalje slijedio u Sovinjak, u kojemu je nastavljen muzikološki skup s grupom tema posvećenih Zlatiću, upravo na dan 100. obljetnice njegova rođenja (1. lipnja) u njegovu rodnom mjestu. S obzirom na prekrasno vrijeme, program je održan na otvorenom, iza župne crkve Sv. Jurja, a obogaćen je i glazbenim točkama; Zlatićeve vokalne i zbarske skladbe izveli su učenici osnovne i srednje Glazbene škole Ivana Matetića Ronjgova iz Pule.

U skladu s raznolikošću Zlatićevih interesa i aktivnosti, i izbor prezentiranih tema bio je šarolik: Branko Radić (Pula) je imao *Predstavljanje orkestralnih partitura Slavka Zlatića u izdanju Katedre čakavskog sabora za glazbu*. Sa sličnom željom i nastojanjem da se Zlatićeve skladbe nađu što češće na izvodilačkom repertoaru Lucija Konfic (Zagreb) izložila je rad *Katalogizacija ostavštine Slavka Zlatića — prikaz stanja i usporedba fondova*. Slijedila su dva zanimljiva izlaganja koja su se usredotočila na Zlatićev skladateljski rad: Ingrid Pustijanac (Cremona): *Elementi suvremenog skladateljskog izričaja u orkestralnom djelu Pazinska zvona Slavka Zlatića*, te Mirjana Veljović (Medulin): *Odnos vokalnog i instrumentalnog sloga u skladbama Pjesma i ples (br. 1, 2, 3 i 4)*. Luigi Donorà (Torino) podijelio je dio svog osobnog iskustva i poznanstva sa Zlatićem u izlaganju *Glazbeni izričaj Slavka Zlatića*, a Marija Crnčić-Brajković i Rosanna Biasiol Babić (Pula) predstavile su zanimljiv način organiziranja nastave sa Zlatićevim djelima kao polaznom točkom u izlaganju *Istra u instrumentalnim djelima Slavka Zlatića — integrirana nastava u prva tri razreda osnovne škole*. U posljednji čas kao izlagač se pridružila i Ruža Bonifačić (Zagreb) s temom *Jedan dan poslije: Slavko Zlatić kao istarski glazbeni fenomen*, a skup je zaključila Ivana Paula Gortan-Carlin (Novigrad) zanimljivom komparativnom analizom Zlatićevih stavova sa suvremenom situacijom na području glazbene umjetnosti, naslovljenom *Fragmenti iz ostavštine Slavka Zlatića*.

Istaknimo da je 7. muzikološki skup organizirala Katedra Čakavskog sabora za glazbu Novigrad te Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, a organizacijski motor, kao i ljubazna domaćica, bila je Ivana Gortan-Carlin.

Lucija KONFIC
Zagreb

BELFAST — 14TH BIENNIAL INTERNATIONAL CONFERENCE ON BAROQUE MUSIC, 30. 6.-4. 7. 2010.

Međunarodni bienalni simpozij o baroknoj glazbi ove je godine organiziran izvan Velike Britanije, no nije se pritom izmjestio izvan granica Ujedinjenog kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske, održavši se u glavnom gradu potonjega njegovoga dijela, i to na muzikološki dinamičnom *School of Music and Sonic Arts, Queen's University* u Belfastu. Sa čak oko 175 sudionika to je najveći i ujedno jedan od najambicioznijih simpozija dosad. Glavni predsjedavatelj Yo Tomita, istaknuti predstavnik anglosaksonske »Bach scholarship«, pobrinuo se da na ovako kompleksnoj manifestaciji, gdje se tijekom čak četiriju paralelnih sesija nadopunjavao brojnim popratnim sadržajima, sve protječe u besprijekornom redu. U tome su mu od velike pomoći bile njegove doktorandice Tanja Kovačević i Alison Dunlop kao koordinatorice, koje su kontinuirano stajale na raspolaganju sudionicima.

S obzirom na muzikološku specijalnost *School of Music and Sonic Arts*, simpozij je povodom tristote obljetnice rođenja Wilhelma Friedemanna Bacha i dvjesto pedesete obljetnice smrti Anne Magdalene Bach posvećen upravo muzikologiji specijaliziranoj za proučavanje lika i djela Johanna Sebastiana Bacha, što se očitovalo u činjenici da je od četiriju sesija jedna uvijek bila tematski posvećena različitim vidovima »Bach scholarship«. Shodno tome, »keynote speaker« konferencije bio je Peter Wollny iz *Bach-Archiva* u Leipzigu, stručnjak za Wilhelma Friedemanna Bacha. Izlaganje koje crkvene kantate Bachova najstarijeg sina stavlja u kontekst reprezentativnog očeva stvaralaštva u tome žanru djelovalo je doduše malo odveć skolastički, no od odabira teme koja bi za struku trebala imati sveobuhvatan i reprezentativan, pa zašto ne i polemički karakter, veći je problem bilo raspoređivanje Wollnyjeva izlaganja neposredno prije svečane večere za sudionike simpozija. No to je bio uistinu jedini — uvjetno rečeno — propust organizatora koji su — u pozitivnom smislu — toliko fanatično posvećeni liku i djelu obitelji Bach da su nakon maratonskih cjelodnevnih sesija jednosatno predavanje doživjeli kao »šećer na kraju«. Uz profesionalno odrađena dva koncerta samih izlagača (među njima se najviše isticao nastup američkoga kontratenora Lawrencea Zazzoa, koji se odnedavno bavi i muzikologijom, te čembalistički duo Joyce Lindorff i Davida Chunga), a koji su samo potvrdili duboku isprepletenost anglosaksonske muzikologije s glazbenom praksom, priređena je i prezentacija mnogostruke djelatnosti foruma *Bach Network UK*.

Zbog opsegom simpozija uvjetovane, ujedno i neizbježne disperzije pozornosti teško je pružiti sintezu obilja istraživanja prezentiranih u Belfastu. Uslijed kvantitativne dominacije to je možda najlakše učiniti u slučaju same glavne teme simpozija. Raspon tema obuhvatio je, između ostalog, široko postavljen prostorno-vremenski kontekst Bachova djelovanja, pa su izlaganja tematizirala i glazbeni život u Leipzigu i Dresdenu, pitanja luteranske teologije te — u čak nekoliko izlaganja — lik i djelo Johanna Adolpha Scheibea, poznatog po kritikama upućenima J. S. Bachu. Još veći prostor zauzele su filološke teme koje tradicionalno

zaokupljaju pozornost »Bach scholarship«, kao što su pitanja notacije i improvizacije te distribucije i recepcije izvora Bachovih djela. Među njima treba istaknuti izlaganja Yoa Tomite, Tanje Kovačević i Kirila Driskina, koja ukazuju na maksimalnu posvećenost proučavanju recepcije Bacha u kasnom XVIII. te u XIX. stoljeću na području srednje Europe. Izlaganja Uria Golomba (izvedbena praksa *Mise u h-molu s komparativnom analizom snimki*) i Idith Segev u tandemu s doajenkom izraelske muzikologije Daliom Cohen pokazala su da metodologija tipičnija za sistematsku muzikologiju itekako pronalazi svoje mjesto u proučavanju glazbenoga baroka. Analitičke teme grupirale su se uglavnom oko pitanja primjene kontrapunktskih tehnika, a kao u pozitivnom smislu netipičan treba istaknuti referat Gergelya Fazekasa o koncepciji vremena u Bachovim koncertantnim skladbama (konkretno *Koncertu za violinu i gudače u E-duru*), koje kombinira filozofsku problematiku s formalno-analitičkim uvidima, potvrđujući da se i u susjednoj Mađarskoj rađaju pristupi koji izlaze iz matrice tamošnje muzikološke tradicije. Konačno, obol obilježavanju obljetnice Anne Magdalene Bach na svojevrsan je način dala sesija »Doprinos žena Bachovom glazbenom svijetu«. Bilo bi pretjerano, a pomalo i netočno protumačiti izlaganja Yael Sela, Corrine Herr i Suzanne Aspden kao primjere prodora feminističkih pristupa u sakrosanctnu »znanost o Bachu«, no bilo je osvježanje čuti nešto o rodnoj kodiranosti arija za alt u *Muki po Mateju* (Herr) te galantnoga stila (Aspden).

Težištu na Bachu ove je godine, za razliku od prethodnog simpozija u Leedsu, parirao daleko veći broj sesija posvećenih stvaralaštvu Georga Friedricha Händela. Uz uvjetno rečeno šenkerijanski pristup *Mesiji* F. Fehleisena i ne posve uvjerljivu retoričku raščlambu *Julija Cezara* M. Suominen te filološki temeljite analize praksom uvjetovanih inačica oratorija *L'allegro, il penseroso ed il moderato*, koje je poduzeo jedan od vodećih britanskih stručnjaka za Händela Donald Burrows, mogao se steći cjeloviti uvid u istraživačku praksu na samom *Queen's University* kroz izlaganja doktorandâ (L. Gorry, G. Higgins, L. Zazzo), od kojih je ponajbolji dojam ostavio Zazzo, senzibilnim pristupom alegorijskoj interpretaciji oratorija *Athalia*, te njihove mentorice Sarah McCleave, u čijem je težištu interesa bio udio plesa u Händelovom opernom stvaralaštvu pisanom za *Covent Garden*. Skroman prilog sesijama o Händelu pokušao je dati i potpisnik ovih redaka dramaturško-strukturnom analizom ambivalentnog sukoba identiteta u duetu iz opere *Atalanta*, koje se od spomenutih izlaganja možda razlikovalo po tome što pitanje skladateljskih intencija nije stavljalo u prvi plan.

Na planu semantičke analize svijeta barokne opere nešto su se više, kao i pred dvije godine u Leedsu, istakli proučavatelji talijanskoga baroka. Dok bi izlaganju Hendrika Schulzea u kojima se Cavallijeve revizije vlastitih opera tumače željom da se produbi karakterizacija i izraze odgovarajući afektivni sadržaji moglo prigovoriti zbog želje za podupiranjem inače uvjerljivih argumenata imputiranjem upitnih intencija autora, Kordula Knaus je sličnome repertoaru pristupila iz perspektive *gender studies*, raščlanivši tipiziranu ulogu dovilja u operi srednjega

baroka, čiji rodni identitet osim pitanja starenja i gubitka ženstvenosti usložnjava i činjenica da su je najčešće tumačili travestirani muškarci. Na sličnom je tragu u svome izlaganju bila Wendy Heller, jedan od vodećih autoriteta za Cavallija, u izlaganju o senzualnom, tj. feminiziranom identitetu lika Jazona u skladateljevoj operi *Giasone*, što je potkrijepila ekstenzivnim komparativnim književnim referencama. Slovenski muzikolog Matjaž Matošec, koji djeluje u Utrechtu, pozabavio se razlozima dijametralno suprotnih reakcija na nastup dvojice kastrata u Londonu u razmaku od stotinjak godina. Valeria de Lucca i Naomi Matsumoto prezentirale su pak sadržajno oprečna, no metodološki jednako filološki iscrpna istraživanja o operi sredine sedamnaestog stoljeća. Dok je prijedlog prve muzikologinje da se u kritičko izdanje Cestijeve opere *Oronthea* uvrste i nacrti kostima s praizvedbe naišao na veliko opravdanje nazočnih, što svjedoči da se estetički pojam »glazbenoga-djela« u slučaju barokne opere širi i na neke naizgled »izvanjske« izvedbene elemente, japanska se muzikologinja istaknula »arheologijom« rane venecijanske opere. Uz panel posvećen Alessandru Stradelli povodom obilježavanja desetogodišnjice od početka izdavanja njegovih sabranih djela, a koji je donio analitičke osvrtne urednika odgovarajućih svezaka, prisutnost Michaela Talbota s izlaganjem o kuriozitetima »popularne« recepcije Vivaldijevih *Koncertata za violinu* op. 4 u Velikoj Britaniji pridonijela je podizanju rejtinga nešto manjeg broja izlaganja posvećenih Vivaldiju.

Dakako, britanske teme bile su s obzirom na mjesto održavanja simpozija također zastupljene u odgovarajućoj mjeri. Za potrebe ovog sažetka treba istaknuti dva izlaganja: ono doajena Martina Adamsa o velikoj raznolikosti koja se krije iza hibridnih žanrova koji su dominirali britanskim glazbenim kazalištem XVII. st (autor je umjesto »semi opere« dao prednost alternativnom pojmu »dramatic opera«), pa tako Drydenova *The State of Innocence* najvjerojatnije uopće nije sadržavala glazbu! Konačno, australska doktorandica Holly Champion pozabavila se značenjskim implikacijama rekonstrukcije prologa Purcellovoj *Didoni i Eneju* koju je poduzeo dirigent Attilio Cremonesi u predstavi koreografa i redatelja Sashe Waltza, no potkralo joj se par muzikoloških netočnosti koje se zacijelo mogu pripisati primarno teatrološkom pristupu, a što dakako ne znači da ovakav tip istraživanja ne treba podržati. Konačno, valja nabrojati područja poput glazbenih kultura Kine, Španjolske, Portugala i Latinske Amerike, kojima je također bio posvećen veći broj izlaganja, te sesije posvećene Johannu Josephu Fuxu i glazbenim amblemima. *Međunarodni bienalni simpozij o baroknoj glazbi* u Belfastu tako se iznova dokazao kao dominantna platforma anglosaksonske muzikologije posvećene izučavanju glazbenoga baroka, no više od po tri izlaganja muzikologa iz Njemačke, Švicarske, Italije, Poljske, Portugala te Izraela itekako potvrđuju njezin međunarodni status.

Ivan ČURKOVIĆ
Zagreb

SOLUN (THESSALONIKI) — BEYOND THE CENTRES: MUSICAL AVANT-GARDES SINCE 1950. INTERNATIONAL MUSICOLOGICAL CONFERENCE IN MEMORIAM YANNIS A. PAPAIOANNOU, 1.-3. 7. 2010.

Beyond the Centres: Musical Avant-Gardes Since 1950 naslov je međunarodne konferencije održane 1.-3. srpnja 2010. u Solunu u Grčkoj. Konferenciju je organizirao Odsjek za glazbene studije tamošnjeg Aristotelovog sveučilišta (konkretno, Kostas Chardas i Danae Stefanou) povodom proslave 100. obljetnice rođenja grčkog skladatelja imena Yannis Andreou Papaioannou (1910.-1989.). Papaioannou zapravo nije bio avangardist u pravom smislu riječi, no nakon što je 1949. otišao na jednogodišnju stipendiju u Pariz, donio je po prvi put u Grčku novije struje glazbenog mišljenja, kao što su atonalitet i serijalne tehnike. Papaioannou sam dakle nije imao puno veze s temom konferencije, no dio popratnih sadržaja vezao se uz njega — izlet u Kavalu, njegovo rodno mjesto, koncert njegovih djela u grčkom teatru u obližnjim Filipima, te koncert klavirskih djela njega i mnogih njegovih suvremenika, među kojima je bila i skladba *Microforms* Ive Lhotke-Kalinskog. Također, prvim od dva središnja predavanja konferencije (tzv. *keynote lecture*) detaljno su predstavljani Papaioannouovi život i djelo. Drugo *keynote lecture* održala je posebna gošća konferencije, Lydia Goehr sa Sveučilišta Columbia iz New Yorka. U izlaganje naslova *The Decoupling of Marsyas: Confusion And Clarity in The Avant-Garde* uvela je prigodnim komentarom na južnoafričke vuvuzele — konferencija se naime održavala u vrijeme svjetskog nogometnog prvenstva, čije je glavno obilježje bio upravo zvuk vuvuzela, dok je s druge strane Marsija sam bio satir glazbenik koji je svirao aulos — a govorila je o pojavama lika Marsije u suvremenoj glazbi. Pričom o Marsijinom izazivanju Apolona inspirirana je i njezina sljedeća planirana knjiga u kojoj će govoriti o natjecanju među umjetnostima.

Unaprijed zadani ciljevi konferencije bili su: »sakupiti radove o šire gledano nepoznatim glazbenim realizacijama pojma avangarde od 1950. i potaknuti istraživanje mnogostrukih, heterogenih struja nastalih oko ideja inovacije i/ili radikalizma«, zatim »potaknuti teorijsku kritičku diskusiju o tome kako bi pojam avangarde mogao biti procijenjen danas, 'izvana' (s onu stranu centrističkih generičkih ideja o vremenu njezinog nastanka) i prihvatiti problematizaciju same premise o unificiranom pojmu za avangardu«, ili drugim riječima, »motivirati kritičku procjenu funkcije, recepcije, realizacije i širenja onoga što se smatra avangardom u različitim geografskim i kulturalnim kontekstima«. Također, ispitati »pedagoške metode koje su razvile institucije ili pojedinci za uspostavljanje i širenje avangardnih tehnika« (citati iz konferencijske publikacije). S obzirom na tako široko postavljenu temu, konferencija je bila sve samo ne usko fokusirana. Referati vrlo širokog dijapazona tema predstavljani su kroz tri dana u po četiri dvostruke sesije, od kojih je svaka obično imala tri referata. Ukupnih gotovo 70 referata, od kojih je nekoliko otkazano, bilo je podijeljeno u 20 tematskih grupa (*Greek Avant-Gardes I-III, Russian Avant-Gardes, Beyond Pop, Performing the Everyday, Alternative*

Geographies, Avant-gardes on the Edge, Identity & Self, Electronics and Multimedia, Temporalities, Iannis Xenakis, Voices of Tradition and Innovation, Avant-Garde Aesthetics, Migrations and Displacements, Belated Avant-Gardes, Process and Complexities, Receptions & Appropriations of the European Tradition, Improvising Avant-Gardes, Rethinking Form, Avant-Garde Histories, Theories and Institutions, Post-1950 Theatre and Opera), kojima se tek donekle uspjelo sistematizirati raznovrsnost tema. Pritom je zajedničko većini referata zasigurno bilo to da se bave nečim iz povijesti glazbe (uglavnom) druge polovice dvadesetog stoljeća, dok avangarda i avangardnost nisu uvijek bili tako jasno formulirani u vezi s temom referata.

Najveći broj referata izvještavao je o lokalnim pojavama. Tri sesije bile su posvećene grčkoj glazbi, a u njima je između ostalog bilo moguće čuti ponešto o relativno nepoznatim grčkim skladateljima kao što su Yorgos Sicilianos, Kostas Nikitas, Dimitris Dragatakis, Michalis Adamis, Arghyris Kounadis, pa čak i Yannis A. Papaioannou. Svetlana Savenko i Lidia Ader izlagale su teme vezane za rusku avangardu 1950-ih i 60-ih, a Philip Ewell govorio je o ulozi muzikologa Yurija Kholopova i njegovim strategijama posredovanja avangardnih ideja i glazbe u zatvoreno (post-)sovjetsko društvo. Andrew Raffo Dewar predstavio je malo poznati *Movimiento Música Más (MMM)*, aktivistički intermedijalni umjetnički pokret koji je djelovao 1969-73 u Buenos Airesu i čiji članovi, unatoč sličnostima, uglavnom nisu znali ništa o *fluxusu* i sličnim pojavama u Europi i SAD-u. Etnomuzikolog Christopher J. Miller predstavio je indonezijsku tzv. *musik kontemporer* na primjerima samostalnih eksperimentalizama, ali i zapadnjačkih utjecaja. Pablo Fessel govorio je o reinterpetaciji europske tradicije u djelima argentinskog skladatelja Gerarda Gandinija (1936.), koji se u svom radu bavio »ponovnim čitanjima« (rereading) tj. preradama i reinterpetacijama materijala ili formalnih ideja iz vlastitih ili tuđih skladbi. Za primjer analizirao je Gandinijevo »ponovno čitanje« Schumannove skladbe *Vogel als Prophet* iz *Waldszenen op. 82* u skladbama *Diaries I-III* za klavir te *Estudios* za violinu i klavir. Poljska je bila zastupljena u prilogama Bogumile Mike o zakašnjoj recepciji avangarde u Poljskoj, te Christophera Caryja o glazbenom postmodernizmu u suvremenoj Poljskoj tijekom posljednja dva desetljeća, a Clara Petrozzi iznijela je pomalo enciklopedijske podatke o glazbenoj avangardi u Peruu od 1950. godine. César Leal bavio se kompleksnom tekstualno-soničnom strukturom opere *Unicamente la Verdad* meksičke skladateljice Gabriele Ortiz, te pokušao u tom spoju mitova, pop-kulturnih i tradicijskih elemenata nazrijeti formulaciju kulturnog identiteta. Edgardo Rodriguez predstavio je argentinskog skladatelja novije generacije Carlosa Mastropietra, Mark Fitzgerald irskog skladatelja Geralda Barryja, a Sabine Feisst aljaškog avangardista Johna Luthera Adamsa. Konferencija u Grčkoj naravno nije mogla proći bez Iannisa Xenakisa, kojemu je bila posvećena jedna sesija, a čak dva referata bavila su se engleskim skladateljem tzv. *new complexity* — Rogerom Redgateom. Dimitris Exarchos je govorio o notaciji, improvizaciji i pisanju u Redgateovoj ranoj glazbi, dok je Stuart Paul Duncan vrlo detaljno pomoću tzv. *set theory* pokušao identificirati i analizirati procese postajanja u Redgateovoj skladbi

Genoi Hoios Essi. Kompleksno zapisanom glazbom, konkretno, njezinom interpretacijom, bavi se i pijanist i muzikolog Pavlos Antoniadis. Polazeći od environmentalističkih ideja iz knjige *The Body in Mind* Marka Rowlandsa, Antoniadis je predložio drukčiji, tjelesni pristup učenju i interpretaciji kompleksnog poslijeratnog klavirskog repertoara te ukazao na važnost i ulogu tjelesnosti izvedbe, koju još valja otkriti i formulirati.

Dio tema bio je posvećen pop-glazbi, no njihov zajednički učinak oslabljen je činjenicom da je nekoliko govornika izostalo, iako smo njihove radove mogli »skinuti« s CD-ROMA priloženog uz zbirku sažetaka. Ovom tematskom skupinom zastupljeni su stavovi da se u posljednjih nekoliko desetljeća pravi avangardni pomaci događaju najvećim dijelom u okviru pop-kulture, ili da u najmanju ruku paralelno sa službenom avangardom postoji i jedna druga avangarda, proizašla iz opće promjene paradigme kojom su stvoreni uvjeti za ubrzani razvoj i širenje umjetničkih praksi s onu stranu institucionalizirane ili visoke kulture. Konferencija je upravo i počela jednom sličnom tezom u referatu *Advanced Popular Music: Defining Avant-Garde* Dahlie Borsche. Portugalac João Paulo Guimarães govorio je o Captain Beefheartu, Julijana Žabeva-Papazova o avangardnom kontekstu u djelima Laibacha, Lola San Martín Arbide o razmišljanjima Erica Satieja i Briana Ena o glazbi koja najbolje pristaje svakodnevnom životu, a Mark Walters o utjecaju projekta *Plunderphonic* Johna Oswalda na modernističke pretpostavke — još uvijek ukorijenjene u akademskim krugovima i glazbenoj industriji — o glazbi kao originalnoj, jednoznačnoj i fiksiranoj.

Vrlo je zastupljena bila i improvizacija. U sesiji *Improvising Avant-Gardes* Jerry Wigen govorio je o prirodi improvizacije kao jedne post-avangardne pojave te o njezinom mjestu u suvremenoj glazbi. Ja sam predstavila tzv. Berlinski redukcionizam, vrlo radikalni pristup improvizaciji, aktualan u berlinskoj eksperimentalnoj i improvizatorskoj ili tzv. *Echtzeitmusik*-sceni na prijelazu iz 20. u 21. stoljeće, a arhitekt Alexandros Kleidonas ja na temi kolektivne improvizacije i kontroverze determiniranog djela pokušao povezati glazbu i arhitekturu, što također predstavlja dio njegova interdisciplinarnog doktorskog projekta. Improvizacija je bila zastupljena i u panelu naslova *Re-contextualizing Experimental and Improvised Music / Creating contexts for musical freedom*, u kojem je grčki trojac Danae Stefanou, Panagiotis Kanellopoulos i Alexis Porfiriadis predstavio problematiku primjene improvizacije i glazbenog eksperimenta u institucionaliziranom kontekstu glazbene edukacije, kompozicije i izvedbe. I na kraju, u nemogućnosti informiranja o svim referatima i tematskim sklopovima, samim time što je i fizički bilo nemoguće čuti sve, izdvojila bih samo još nekoliko zanimljivih priloga. Leontios Hadjileontiadis predstavio je u glazbi relativno novu zamisao »druge moderne« (*second modernity*) kao alternative postmodernizmu i nositeljice novih estetičkih obilježja. Florian Scheduling iznio je kritiku glazbene historiografije na problematici skladatelja u egzilu, Lydia Rillig istraživala je strategije prikazivanja emocija u operi *Luci mie traditrici* Salvatorea Sciarrina, a Scott Currie je istaknuo inovativni značaj praksi slobodne improvizacije u kontekstu jazz-

avangarde te uputio na rasističku prirodu ignoriranja »crne avangarde« (*black avant-garde*).

Opći dojam konferencije, čiji bi radovi od početka 2011. trebali biti dostupni na internetskoj stranici konferencije <http://btc.web.auth.gr>, uglavnom je vrlo pozitivan. S jedne je strane pružila uvid u raznolikost tema i pristupa istraživanju glazbe 20. i 21. stoljeća, no s druge strane joj je manjkalo jasnije formulirano žarište interesa, kojim bi se možda lakše približilo zadanom cilju. Što se profila sudionika te društvenog aspekta tiče, konferencija je okupila veliki broj mlađih muzikologa u doktorandskoj ili post-doktorandskoj fazi, koji su tamo mahom bili na jednoj od postaja ljetnih praznika u Grčkoj ili Europi. Uz poznatu grčku gostoljubivost, lijepe lokacije, te sjajnu hranu i piće, ova je konferencija protekla u opuštenoj i ugodnoj atmosferi.

Marta BLAŽANOVIĆ
Berlin

VIŠKOVO-RIJEKA — ZNANSTVENI SKUP »JOSIP KAPLAN 1910-1996«, 22.-23. 10. 2010.

Stota obljetnica rođenja skladatelja i glazbenog pedagoga Josipa Kaplana (Krško, 1910. — Lovran, 1996.) obilježena je 22. i 23. listopada 2010. u organizaciji Ustanove »Ivan Matetić Ronjgov« iz Ronjgi i »Katedre za istraživanje glazbene baštine Rijeke i okolice« iz Rijeke. Upriličeni bogati program, koji su sačinjavali dokumentarna izložba, cjelovečernji koncert i znanstveni skup, bio je sadržajno široko obuhvatan i predstavljao je prvu javnu objavu dvogodišnjeg rada tima glazbenih stručnjaka okupljenih u »Katedru za istraživanje glazbene baštine Rijeke i okolice«, kojom predsjedava muzikologinja Mirna Marić. U okviru svojih istraživačkih i stručnih inicijativa, stručnjaci Katedre izvršili su popisivanje privatne ostavštine Josipa Kaplana i stekli nove uvide, koje su potom ugradili u koncepcijsku osnovu obljetničkog programa s ciljem započinjanja rada na povijesnom definiranju ovog nedovoljno poznatog skladatelja.

Prvoga dana provedbe programa bila je otvorena izložba dokumentarnog tipa. Postavljena u prostorijama Ustanove »Ivan Matetić Ronjgov« u Ronjgima, vizualnim je sadržajem simbolizirala ili dokumentirala Kaplanove glazbene djelatnosti, pa je tako putem partitura, fotografija, plakata, pisama, nagrada i zahvala, novinskih napisa i drugih slikovnih materijala oprisućnila njegov skladateljski, pedagoški i dirigentski angažman. Upravo je vizualna komponenta izložbe opravdala njezinu ekspozicijsku funkciju unutar dvodnevnog programa, iniciranjem sjećanja brojnih posjetitelja na susrete i kontakte s Josipom Kaplanom. Nakon otvorenja izložbe, u večernjim je satima bio održan koncert u »Pomorskom

i povijesnom muzeju Hrvatskog primorja« u Rijeci. Za tu su priliku okupljeni izvođači — Tamburaški orkestar iz Grižana, Riječki komorni orkestar, Gudački kvartet zagrebačkih solista, te solisti na klaviru i violončelu — predstavili djela iz Kaplanova instrumentalnog opusa. Prema riječima organizatora, koncept repertoarnog izbora imao je za cilj potaknuti započete valorizacijske procese koji su u ovom slučaju smjerali na preispitivanje »stare« receptivne slike Kaplana kao vokalnog skladatelja.

Središnji dio obljetničkog programa činio je Znanstveni skup održan u vijećnici Grada Rijeke. Na njemu su sudjelovali muzikolozi i glazbeni teoretičari iz Hrvatske, Slovenije te Bosne i Hercegovine, koji su prihvatili rad na povijesnom istraživanju ili analitičkom iščitavanju Kaplanove glazbe. Sukladno tome, skup je bio podijeljen u dvije tematske cjeline. Prva je obuhvaćala radove proizišle iz istraživanja historiografske građe vezane za Kaplanov život i djelovanje u četiri grada, Krškom, Banjoj Luci, Puli i Rijeci, dok je druga tematska cjelina objedinjavala analitička čitanja glazbenih djela.

Uvodno predavanje održale su riječke muzikologinje Diana Grgurić i Mirna Marić (Rijeka), koje su se usredotočile na Kaplanov glazbeni opus. Izradivši cjeloviti popis njegovih djela, autorice su na temelju praćenja dinamike njegova nastajanja — s jedne strane nastajanja vokalnih djela, a s druge strane instrumentalnih — ukazale na izvođački plan kao visoku motivacijsku razinu Kaplanove skladateljske aktivnosti. Na toj razini, nalaze one, linija je nastajanja vokalnih djela bila daleko intenzivnija od instrumentalne, pa se samim time pokazala i utjecajnije na receptivnu sliku Kaplanova vokalnog skladateljskog profila kao dominantnog. Unatoč tome, zaključuju autorice, linija kontinuiteta nastajanja instrumentalnih djela koju je pratio slabiji intenzitet izvođenja, važan je pokazatelj Kaplanove instrumentalne skladateljske vokacije kao autentične, koju se nipošto ne smije zanemariti u kontekstu stručnih procjenjivanja njegova skladateljskog profila.

Usljedila su izlaganja tematski vezana za skladateljevo djelovanje u četiri grada, u rodnom Krškom, te u Banjoj Luci, Puli i Rijeci. Važnost socijalnog okruženja ovih gradova, njihovih kulturnih razina i identiteta predstavlja nezaobilazni aspekt u razotkrivanju silnica koje su utjecale na formiranje Kaplanove skladateljske poetike, a koje nužno reflektiraju i društvenu stvarnost. Tako je o prilikama u skladateljevu rodnom gradu, o Kaplanovim prvim glazbenim podukama i o atmosferi obiteljskog doma u kojemu je glazba imala posebno mjesto, govorila Branka Kaplan (Ljubljana). U svom se izlaganju usmjerila na osvjetljavanje kulturno-povijesne slike skladateljeva rodnog mjesta u vremenu između dva svjetska rata. Iz perspektive skladatelju bliske osobe, autorica je ponudila skicu Kaplanova obiteljskog stabla i naglasila nekoliko važnih događaja koji su obilježili Kaplanov glazbeni razvoj u djetinjstvu. Muzikologinja iz Sarajeva Fatima Hadžić uz pomoć je kolegice Lane Paćuke, također muzikologinje iz Sarajeva, izložila rad naslovljen »Josip Kaplan u historiji muzike u Bosni i Hercegovini«. Autorice su istražile Kaplanovo djelovanje u Banjoj Luci i ponudile vrijedne biografske podatke najranije skladateljeve faze, upisane u glazbenu povijest ove države kroz *Bosansku*

rapsodiju za mješoviti zbor (1938.), djelo koje značajno obilježava bosansko-hercegovački glazbeni razvoj.

Muzikologinja Lada Duraković (Pula) istražila je djelatnost Josipa Kaplana u Puli, gdje je živio od 1949. do 1959. godine. Autorica je došla do nekih novih značajnih podataka o Kaplanovim skladateljskim i pedagoškim angažmanima: u učiteljskoj školi »Viktor Car Emin«, gdje je radio kao nastavnik glazbeno-teorijskih predmeta i bio dirigent školskog zbora i tamburaškog orkestra, na pulskoj muzičkoj školi gdje je predavao solfeggio i klavir te svirao violu u gudačkom kvartetu škole, u Radničkom kulturno-umjetničkom društvu »Bratstvo-jedinstvo« u Vodnjanu i Kulturno-umjetničkom društvu »Matko Brajša Rašan« u Puli, gdje je bio zborovođa.

U svojim se istraživanjima tragovima Kaplanove riječko-lovranske faze kretala muzikologinja Lovorka Ruck (Rijeka). Autorica je ponudila bogatu faktografsku mapu o izvedbama djela, pedagoškim Kaplanovim dosezima i preokupacijama. Iscrpno je dokumentirala riječke izvedbe Kaplanovih djela, na temelju čega je zaključila da je ovaj skladatelj tada imao visoku skladateljsku poziciju s obzirom na zastupljenost njegovih djela na repertoarima riječkih profesionalnih, ali i amaterskih glazbenika okupljenih u zborove i klape.

Drugi dio skupa bio je posvećen analizi Kaplanovih skladbi. Glazbeni teoretičar Vito Balić (Split) usredotočio se na analizu tehničkih nalaza *Prvog gudačkog kvarteta* iz 1948. Iz glazbene je fakture Kaplanova kvarteta autor iščitao debisijeovski citat, koji je postavio u središte svoje analize spekulirajući o njemu kao posljedici oponašanja forme ili shematičnoj primjeni normativnog modela. U zaključku se autorovo tumačenje svodi na pojam »modela iskustva« s jedne strane, dok s druge on vidi i potrebu za širim analitičkim zahvatom, bez kojeg nije moguće argumentirati panoramsku sliku Kaplanovih skladateljskih uzora-modela.

Glazbena teoretičarka Mirjana Sirišćević (Split) analizirala je Kaplanov trostavačni ciklus za gudački orkestar pod nazivom *Introduzione, Passacaglia e Finale*, gdje je utvrdila prožimanje tradicijske forme i suvremenog glazbenog izraza koji se oslanja na tonalitetni okvir. Suvremeni se glazbeni jezik Josipa Kaplana, kako ga vidi autorica, kreće u krugu proširenog tonaliteta, ne i atonalitetnosti koja je za ovoga skladatelja i njegovo poimanje glazbene estetike ipak bila odviše radikalna. Odabirom formalno-sadržajne koncepcije u analiziranom Kaplanovom djelu, autorica je naglasila da Kaplan prati trag Šulekovih tradicijskih sinteza i kombiniranih glazbenih oblika.

O elementima istarsko-primorske folklorne glazbe u instrumentalnim skladbama Josipa Kaplana govorili su glazbeni teoretičari iz Pule, Mirjana Veljović i Branko Radić. Njihov je rad »Elementi istarsko-primorskoga glazbenoga folkloru u *Galiotovoj pesni* Josipa Kaplana« doveo do spoznaje o Kaplanovoj sklonosti istarskim folklornim načinima, odnosno o različitim skladateljskim pristupima modalnim osnovama istarskog tonskog niza.

Muzikologinja Ivana Paula Gortan-Carlin (Novigrad) dala je svoj prilog stvaralaštvu Josipa Kaplana iz perspektive njegovih radova namijenjenih djeci. S

obzirom na to da je riječ o velikom i respektabilnom dijelu skladateljeva opusa, autorica je podastrla i neke posve nove naslove radova za djecu, koji nisu evidentirani u jedinom do sada izrađenom popisu Kaplanovih djela što ga je sačinio Andrija Tomašek.

Na skupu je istaknuto da je za ispisivanje cjelovite slike o Josipu Kaplanu, njegovoj djelatnosti i stvaralaštvu, potrebno nastaviti sustavan rad i to posebno na analizi glazbenog diskursa. Organizatori znanstvenog skupa najavili su i objavljivanje zbornika radova, koji će biti prvi takav prilog o Josipu Kaplanu.

Diana GRGURIĆ
Rijeka

BUDIMPEŠTA, MAĐARSKA — OPERA AND NATION. AN INTERNATIONAL MUSICOLOGICAL CONFERENCE ON THE BICENTENARY OF THE BIRTH OF FERENC ERKEL, 28.-30. 10. 2010.

Međunarodni muzikološki simpozij pod naslovom *Opera i nacija. Uz dvjestotu obljetnicu rođenja Ferenc Erkel* organizirao je Muzikološki institut Mađarske akademije znanosti. Trodnevna manifestacija, koja se održala u velebnom sjedištu Muzikološkog instituta u starom Budimu pod pokroviteljstvom predsjednika Mađarske akademije znanosti Józsefa Pálinkása, sastojala se od triju paralelnih sesija ujutro i popodne (osim posljednjega dana), tako da je na službenom programu stajalo da će se izložiti ukupno 55 priopćenja i osam panelnih predavanja. Kao što to općenito biva, manji dio sudionika nije došao, ali ionako velik broj održanih priopćenja i predavanja jedna osoba nije mogla fizički otpratiti, pa je stoga izvješće uobičajeno nužno parcijalnoga karaktera, vođeno osobnim afinitetima i interesima izvjestitelja. Valja odmah na početku istaknuti besprijekornu organizaciju ovog složenog i tematski osjetljivog i intrigantnog skupa. Predviđeno je i objavljivanje zbornika radova s ovoga skupa u izdanju Mađarske akademije znanosti.

Prvoga dana zanimljiva su priopćenja podnijeli Barbara Boisits iz Beča o njemačkoj i talijanskoj operi u Beču 1848. godine (*Die Diskussion um die deutsche Oper in Wien im Revolutionsjahr 1848*), Anastasia Belina iz Leedsa o nacionalnom i kozmopolitskom kao problematici u jednoj operi Sergeja Tanjejeva (*Opera, Nationality and Cosmopolitanism — A Cosmopolitan Among the Nationalists; Sergey Taneyev and His Opera Oresteia*) i Katalin Szerző iz Budimpešte o jednoj reprezentativnoj glazbenoj drami mađarskog skladatelja Ödöna Mihalovicha (*Ödön Mihalovich: Toldis Liebe: Das repräsentative ungarische Musikdrama zur Zeit des Millenniums*), a u okviru sesije B sudjelovao je i Stanislav Tuksar s priopćenjem *The Idea of 'National' in 19th-Century Croatian Musical Culture*. Drugog dana istaknuta

su priopćenja iznijeli Franco Piperno iz Rima o talijanskoj muzikalnosti i Mme De Staël (*Italian People's Musicality in Mme De Staël's Corinne ou l'Italie: Myth and Reality*), Francesco Izzo iz Southamptona o operi i nacionalnom u doba talijanskog ujedinjavanja (*Opera and National Discourse at the Time of Italian Unification*) i Pál Richter iz Budimpešte o mađarskom stilu u glazbi Zapada i njegovim izvorima (*The Style Hongrois in the Context of Western Music: Historical Sources and Folk Music Revisited*). Tog je dana svoje priopćenje izložila i Vjera Katalinić, govoreći o operama Ivana Zajca u kontekstu problematike nacionalnog i panslavenskog (*Die Opern von Ivan Zajc zwischen Nationalismus und Panslawismus*). Trećega dana najzanimljivija izlaganja, koja su izazvala brojne živahne rasprave, donijeli su: Arnold Jacobshagen iz Kölna, Mary Ann Smart iz Berkeleya, Vladimír Zvara iz Bratislave i Mikuláš Bek iz Brna. A. Jacobshagen (priopćenje: *Rossini ante portas: Zur Charakterisierung des Nationalen in der Opernpublizistik des Biedermeier*) iznio je informacije i tumačenja situacije oko 'detroniziranja' Rossinija s mjesta najpoznatijeg skladatelja (uz J. Haydna) na početku 19. stoljeća do izrazito nacionalističkih kritika u njemačkom tisku (A.B. Marx, R. Schumann, R. Wagner i dr.) od 1830-ih nadalje, od kojih su neke graničile s rasizmom («Nijemci stoje duhovno više od Talijana«!); rasprava je upozorila na primjerice 'mizogeni pristup' ovoj problematici, kojim se Rossinija 1820-ih, a potom i cijelu talijansku operu (Bellinija itd.), proglasilo principom ženstvenosti u glazbi, a Ph. Gosset je upozorio na slične onodobne predrasude u talijanskom tisku u odnosu na njemačku glazbu, te da tada aktualnu novinsku glazbenu kritiku valja promatrati više u svjetlu strategije pojedinih izdavačkih kuća a manje kao izraz estetičkih stavova. M. A. Smart (priopćenje: *Verdi's I Lombardi alla prima crociata [1843] and the Invention of the Historical Novel in Italy*) izvijestila je o popularnosti križarskih tema (i kršćanstva općenito) u književnosti, glazbi i likovnim umjetnostima u Italiji tijekom 1820-ih i 1830-ih u potrazi za nacionalnim (i širim europskim!) identitetom, te o osjećajima i idejama koje je izazivala izvedba glazbe u njezinom primalaštvu kod onodobne publike, ali i o problemima s izvorima (novinski napisi) i njihovoj nepouzdanosti; u raspravi je posebno upozoreno da operu valja razmatrati kao fenomen koji pruža više od estetičkog užitka i znači više od puke društvene relevantnosti. Najzanimljiviji među svima, V. Zvara (priopćenje: *Leoš Janáček und die »slawische Katharsis«*) izvijestio je o češkoj nacionalnoj ideologiji nakon 1840. i ideji panslavizma kao isključivo kulturnom programu, u okviru kojih češke nacionalne opere u razdoblju romantizma inzistiraju više na općeljudskim nego striktno nacionalnim kvalitetama, što se kasnije može pripisati i L. Janáčeku. Ideju katarze raspravio je u širokom povijesnom luku od Aristotela do B. Brechta, upućujući na njezina shvaćanja u okvirima medicine, psihologije, estetike i mistike te na prijenos iz područja psihofiziologije u ontologiju umjetničkog djela što su ga proveli teoretičari opere u 20. stoljeću. Upozorio je na neke zablude u američkoj muzikologiji, koja katarzu pretežno promatra kao maniru, i zaključio da Janáčekovo operno stvaralaštvo ima metafizičku dimenziju, tretirajući pročišćenje izvan građanske kategorije sentimentalne sućuti. Živa diskusija unijela je nova proširenja

u naznačenu problematiku, dovodeći u vezu Janáčka i Sofokla, odnosno ideju edipovskog ne-oslobođenja katarzom (G. Gruber), pa sugestiju da se slične operne pojave (jer ih je bilo i u talijanskoj produkciji) ugrade u opernu 'Gattungsgeschichte' (S. Döhring), itd. M. Bek — govoreći o operi *Jakobin* — iznio je teze da se njezina skladatelj A. Dvořák smatralo konzervativnim jer nije mijenjao stil, da pri reviziji izvorne verzije Dvořák nije podlegao Hanslickovoj sugestiji da češki jezik libreta zamijeni njemačkim, odnosno da se preseli u Beč, ali i da je pri reviziji također odolio predloženom 'wagneriziranju' partiture.

Uz još priličan broj zanimljivih priopćenja želio bih istaknuti da su organizatori pozvali omanji niz istaknutih muzikologa da održe uvodna predavanja pojedinim sesijama. Pritom bih istaknuo uvodno razmatranje glavnog organizatora Tibora Talliána, naslovljeno *Originaloper — Nationaloper: Übersicht der ungarischen Opernproduktion der Erkel-Zeit* (Izvorna opera — nacionalna opera: pregled mađarske operne produkcije u doba Erkela), te osobito završni istup istaknutog američkog muzikologa Richarda Taruskina pod naslovom *Crowd, Mob, and Nation in Boris Godunov: What Did Musorgsky Think, and Does It Matter?* (Svjetina, gomila i nacija u Borisu Godunovu: što je Musorgski mislio i je li to uopće važno?) s nizom posve originalnih ideja, iznesenih na neortodoksnom znanstveni način, što je dio lokalne ali i šire klasično orijentirane znanstvene populacije zateklo, pa i šokiralo. (Oba govornika sudjelovat će i na zagrebačkom simpoziju o F. Ks. Kuhaču u jesen 2011., pa će biti zanimljive reakcije na moguć slični Taruskinov istup u Zagrebu.)

Posebno ističem problem komunikacije na ovako složenom skupu, gdje su u tako široko postavljenom općem okviru teme istupili znanstvenici iz 18 zemalja (s 14 različitih materinskih jezika), među kojima i sedam Mađara. Službenim jezicima skupa proglašeni su engleski i njemački (jer je njemački »Muttersprache der Musikwissenschaft« — »materinski jezik muzikologije«, kako se izrazio T. Tallián). Bila je to nužna odluka u pogledu engleskog, 'lingue commune' današnjice, ali i koncesija tradicionalnom mađarskom nagnuću spram njemačkog; s druge pak strane, tu su obvezu striktno ispoštovali domaćini, ne inzistirajući na mađarskom kao još jednom službenom jeziku skupa, svjesni nepremostive lingvističke barijere. I doista, želi li se sudjelovati u znanstvenom 'koncertu nacija' današnjice, iskorak iz geta jezične izolacije i šireg međunarodnog plasmana informacija i ideja je imperativ, uz neizbježiv dodatni napor istupanja na nematerinskom jeziku pred javnim znanstvenim forumom.

U zaključku valja istaknuti nekoliko činjenica. Očito je da su ličnost i djelo Ferenca Erkela (bila su mu posvećena samo četiri od ukupno 63 prijavljena saopćenja) iskorišteni za šire problematiziranje naznačene glavne teme u europskim razmjerima. Nadalje, pokazalo se da je tema 'opera i nacija' i trenutno i već neko vrijeme vrlo aktualna u svjetskoj i mnogim nacionalnim muzikologijama. (Možda uzroke tome valja tražiti u drugom tzv. 'proljeću nacija' s kraja 20. i početkom 21. stoljeća.) Isto tako, jasno je da nužno postoji pluralitet pristupa, metodologije istraživanja, naglašenosti pojedinih aspekata i u nacionalnim i međunarodnim razmjerima, a i glazbeno-historiografskih i svjetonazorskih

ideologija u ocjeni opernih i uopće glazbenih pojava i zbivanja. Napokon, naznačena se tematika nezadrživo širi i prostorno i vremenski iz užih zapadno-europskih okvira u kojima se začela. Naime, ovaj je skup — i u tome su njegova važna vrijednost i zasluga — pokazao upravo začuđujući spektar za ‘veliku’ međunarodnu muzikologiju manje poznatih i/ili neuvažavanih činjenica, pojava i procesa u području šire shvaćene glazbene kulture, odnosno ukupnosti produkcijskih, izvodilačkih i primalačkih aspekata — skladateljâ, djelâ, publikâ i njihovih interaktivnosti. Stoga se njegovi objavljeni rezultati neće moći previdjeti u budućim sintezama novije europske operne i glazbene baštine.

Stanislav TUKSAR
Zagreb